

Virtuális közösségi élet

Židovská náboženská obec v Komárne
Komáromi Zsidó Hitközség
הקהילה היהודית בקומארנו

► Lapzártánk után, május 10-én vasárnap tartotta első on-line Shalom klubját a Komáromi Zsidó Hitközség. A Hitközségi Híradó folyamatos megjelenése, a más szervezetek virtuális programjainak megosztása mellett első alkalommal szerveztünk rendezvényt a világhálón. Részletes beszámolóval lapunk júniusi számában jelentkezünk.

On-line szombatfogadáson jártunk

Május 8-án a Komáromi Zsidó Hitközség is csatlakozott dr. Veró Tamás főrabbi on-line kabalat shabatjához, melyen 32 hitközség tagjai vettek részt Budapestről, vidékről és a határon túlról. Köszönjük az élményt és a lehetőséget! ◀

Zsidóság a Kezdetektől oktatási program

Elindult a „Zsidóság a Kezdetektől” című 10 részes online előadássorozat a ZSblog.hu és a Komáromi Zsidó Hitközség szervezésében. Az órák vasárnaponként este 6-kor kezdődnek és a Zoom alkalmazással érhetőek el. A kurzus célja az, hogy megismertesse a zsidóság alapjait. A tanfolyamon való részvétel ingyenes, de egy 5 perces online felvételi beszélgetéshez kötött. Mivel az órák online zajlanak, bárholnan lehet csatlakozni. A sorozat 10 részből áll, egy alkalom 60 perc. A témák: Izrael, Tánách, kóserság, szombat, ünnepek, alapfogalmak. További információ és jelentkezés: info@zsblog.hu. ◀

Tájékoztató

A koronavírus járvány idején programjaink szünetelnek. Amint a helyzet jobbra fordul, újra indítjuk tevékenységünket. Erről lapunk hasábjaink is tájékoztatjuk olvasóinkat. Mindenkinek jó egészséget kívánunk! ◀

Szerkesztői gondolatok

Szeretem az áprilist, nemcsak azért, mert ebben a hónapban születtem, hanem azért is, mert ha véletlenül Izraelben jár ekkor az ember, mindent be-

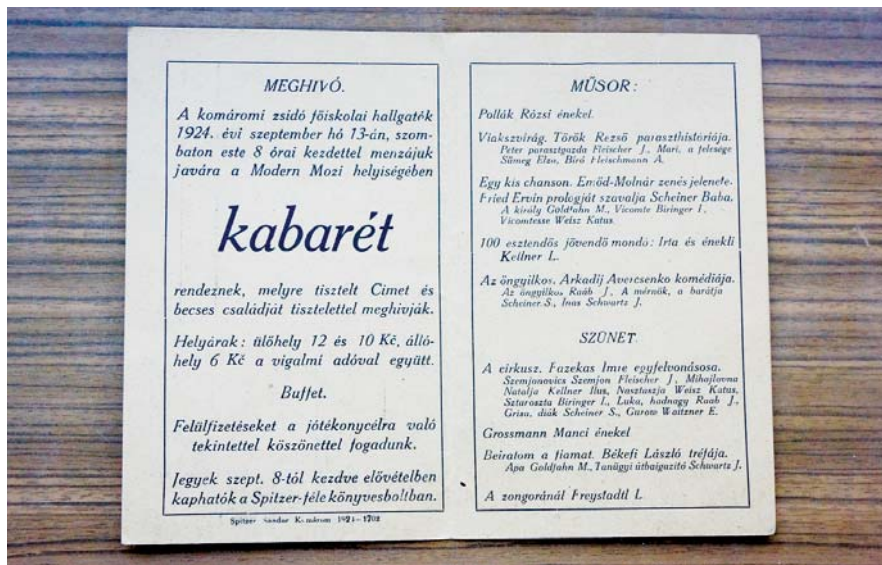

PASZTERNÁK
ANDRÁS

borítanak a kék-fehér zászlók. Yom HaAcmautra készülve ünneplőbe öltözik az ország. Most, amikor ott-hon ülünk a járvány miatt, és nincs mód repülni, utazni, meg kell elégednünk néhány képpel. Az előbb kaptam is párat, Ornától, a Kóser konyha rovatunk szerzőjétől. Ashkeloni házuk feldíszített kerítéséről érkeztek a fotók. Ha már nem lehet ott az ember, legalább a neten követni tudja az odakint történeteket. Így teszek hát Yom HaSoahkor, élőben nézem a Holokauszt áldozataiért megszólaló szirénákra megálló autókat, gyalogosokat, egyszerre Jeruzsálemből, Tel-Avivból. Eltelik pár nap, a Siratófáltól streamelik a Yom HaZikaron emléknap állami megemlékezését. Este az elesett katonákért, másnap a terror áldozataiért szólnak a szirénák. Alig telik el huszonnégy óra, az emlékezést felváltja a függetlenség napi öröm, vidámság. Az izraeli televízió adását követve láthatjuk, a karantén sem veszi kedvét a lakóknak, hogy balkonokon, egymástól távol, de mégis együtt köszöntsék a 72 éves országot. Mi mást kívánhatnánk, innen a távolból, legyen egy év múlva, a 73. évforduló a megszokott utcabálokkal teli, s még kék-fehérebb! ◀

Közösségi mozaik – kép(ek) a hitközség múltjából –

► Sokáig nézegetem Drodz Milan felvételét erről a régi meghívóról. Annyira, de annyira ott lennék 1924. szeptember 13-án a komáromi zsidó főiskolai hallgatók estjén a Modern Moziban. Időben elugranék megváltani a jegyet a Spitzer-féle könyvesboltba, valószínűleg az ülőhelyet választanám. Elbeszélgetnék a szereplőkkel, az előadás közönségével. Meghallgatnám a dalokat, a jeleneteket, szippantanék egyet a pezsgő zsidó közösségi életből. Kíváncsi lennék a díszletekre, a jelmezekre, a rendezésre. Falatoznék kicsit a „Buffet” alatt. Már csak egy időgép kéne ehhez! Vajon mi lett a sorsuk húsz évvel később, túléltek, újrakezdtek? Ha bárkinek van információja a feltüntetett nevekkel kapcsolatban, kérem, ossza meg velünk a kile@menhaz.sk címen.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatinova 33, 94501 Komárno
vagy

IBAN: SK525200000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A HH-t, a KZSH-t és a Shalom klubot támogatták: Zuzková Tamara (Děčín), MUDr. Kolin Ivan (Kassa) és anonimitásukat kérő adományozók. Köszönjük!

A járvány miatt irodánk továbbra is zárva tart. Távolról végezzük tevékenységünket – többek közt a pályázatok elszámolását, a tagdíj beszédését, a Hitközségi Híradó szerkesztését.

Áprilisban a tervezett módon megindult a Menház udvar és a temető rendszeres karbantartása, melyek megfelelő állapotban várják az helyzet jobbrafordulását és a látogatási korlátozások feloldását.

Hat évvel ezelőtt, ezekben a napokban nagy munka folyt a Menház kertjében. A deportálások 70. évfordulójára szervezett világtalálkozóra készült el a felújítás, került elhelyezésre a Dávid-csillag a terület közepén. A fénykép ennek kialakítását örökítette meg.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Komáromiak a nagyvilágban – Boček Péter (Kassa)

Régi-új rovatunkban a városunkból elszármazott hittestvéreinkkel beszélgetünk múltról, jelenről és jövőről. Ezúttal Boček Péter, kassai olvasónkat kérjük fel egy rövid időutazásra, és arra, hogy meséljen jelenlegi életéről.

Mi az első, ami eszedbe jut, ha azt halod Komárom?

Elsősorban, hogy a szülővárosom, ahol nagyon szép volt a gyermekkorom, ott élttem egészen a tizenötödik születésnapomig, édesapám, Fleischmann Lajos haláláig. Megemlíteném, hogy ő 1957-1959 között a komáromi kile rasekója (a hitközség elnöke – szerk.) volt. Ezután, az iskola miatt, Prágába vitt a sors.

Hogy röviden válaszoljak kérdésedre, az Eötvös utca (hivatalosan ezekben az időkben Fučíkova ulica) jut eszembe a Menházzal együtt. Ott volt majdnem naponta találkánk a zsidó srácokkal, az igazi menhelyünk! Bent lakott Glatz Péter, közeli barátunk, másztuk az ottani padlásokat, hátha kincset találunk. Gondolhatod, hogy mit találtunk... A baráti körhöz tartozott: Korai Miki, Scheiner Péter, Horský Iván, Paszternák Sanyi és sokan a nem zsidók közül. Megemlíteném a zsidó lányokat is, akik egyben osztálytársaink is voltak: Vajnorsky Évi, Wilhelm Ági, Zuck Ági.

Nyáron nagyon szerettük a Vág-Duna spiccet, az aknára futott beton sleppel, erről ugráltunk a Vág selymes vizébe. Olyan volt, mintha egy szép homokos tengerparton lettünk volna. Felejthetetlen a Kis-Duna part a deszkás strandjával. Ott tanult mindenki úszni, ott is volt egy zsidó sarok. Aztán ahogy megszűnt, ez átköltözött a Thermál strandra. Minket gyerekeket a hajók ide-oda járása izgattott, mert hullámokat csaptak és akkor mindenki a vízbe ugrott. Álmodoztunk, hogy talán ilyen a tengernél is.

Nem felejthetem ki a Holt-Vág részét sem, az Apáli szigettel, oda bicajoztunk, vagy is mindenhova, mert más közlekedési lehetőség Komáromban nem is volt. Plusz a „kutatások“ a Werckekben a Pozsonyi kaputól kezdve. Boldog gyermekkorot éltünk, szüleink védtek minket a szocializmus „vívmányaitól“, hallgatták a Szabad Európát, de különben félelemben éltek, pláne a megkonstruált Slánsky-per után. Érdekes, bennünket nem kellett utasítani, hogy mit szabad mondani és mit nem, valahogy éreztük, hogy ami otthon zajlik, az tabu.

Van-e meghatározó gyerekkori élményed a Komáromi Zsidó Hitközséggel, a Menházzal kapcsolatban?

Igen, van és nagyon szép. Az 1954-ben vagy 1955-ben a Menházban rendezett első nagy purimi ünnepség a vészkorszak után. Glatz Zsuzsi néni egy nagyon művelt anyuka volt, ő tanította be a fellépésre az egész komáromi zsidóság apraját. Minden gyerek kapott fellépési lehetőséget, és ez előttem van mai napig, mint egy film. A színpad díszlete egy nagy Izraeli kék-fehér zászló volt, ehhez abban az időben nagy bátorság kellett a vezetőségtől. A fotóra emlékszem, de nem találtam, lehet hogy Hecht Weisz Mirinél, az unokatestvéremnél található, de láttam egy ilyen képet a Menház kis múzeumában is.

Édesanyád, Bočekné Gesztes Zsuzsanna, mindenki Zsuzsi nénije most lenne 100 éves. Mit szólna szerinted a jelmezekhez, ha napjainkban ülne be egy színházi előadásra?

Április 22-én lett volna édesanyám 100. születésnapja. Nagyon tehetséges jelmeztervező volt, a női szabóműhelyt vezette a Szlovák Nemzeti Színházban 1949-től ötven évig. Közben bedolgozott a MATESZ-nek és a Csemadokhoz kötődő Ifjú szívekben is működött az 50-es évek elején. Több mint 10 játékim jelmeztervezője, számtalan tv-produkcióban is közreműködött. Ami a profi munkásságát illeti, csak nagyon tökéletes jelmezeket engedett a színpadra.

Szerette a fiatal progresszív kosztümtervezőket, díszlettervezőket. Nem hiszem, hogy túlzottan nagy kritikus lenne, mert megértette, hogy a kultúra megálíthatatlanul fejlődik. Ma a leegyszerűsített történelmi kosztüm a menő.

Scheiner Péternek a komáromi közönség életét nyomon követő dokumentumfilmjének egyik korai verziójában megszólaltok anyukáddal együtt. A helyi strandon nyilatkoztok a nem túl biztató jövőről. Igazatok lett, mára teljesen eltűnt a fürdő „zsidó sarka“, távoztak azok, akiknek kedvelt pihenőhelye volt a fák árnyéka, nem messze a bejárattól. Miként látod 2020-ban a kis közösségek jövőjét?

Apukámmal – 1960

Péter is a baráti körünkhöz tartozott. Amikor annak idején a családommal Komáromban jártam és anyukámmal egy nyári hetet ott töltöttünk, a véletlen akarta, hogy Péterrel találkozzunk. A filmben egy kicsit össze is kaptam édesanyámmal, eltérő nézetünk volt a Spielberg-féle „Schindler listája“ film miatt.

Nagyon bízom benne, hogy ti fivérek még sokáig bírjátok húzni a Komáromi Kilet, nem szeretném kimondani, hogy meddig, de a remény él.

A pesti közelség, a fiatalság tanulmányait lehetővé tevő zsidó és nem zsidó közép fokú oktatási intézmények, egyetemek elszívják a kis közösségek utánpótlását, így ez nem csak Komárom problémája. Ez Szlovákia egészére jellemző, mert a szlovák anyanyelvűeket Pozsony szívja fel.

Kassán élsz, milyen a helyzet nálatok, Szlovákia második legnagyobb városában?

Pár szót mondanék a családomról, két házasságomból négy gyermekem van. A legidősebb Tomy fiam Portugáliában él feleségével és két kislány unokámmal, Szilvia lányom Kassán párjával és egy fiú unokámmal, Alexandra lányom Pozsonyban dolgozik, Dávid fiam velünk él Kassán.

Az interjú készítésekor javában tart a járványhelyzet, bizonytalan még, hogy júniusban megrendezhető-e a Mártírnap, melyre rendszeresen visszatérsz. Mit üzenél a Hitközségi Híradó otthon ülő olvasóinak?

Elsősorban nagyon szomorú vagyok, hogy a Mártírnappal kapcsolatos megemlékezést nem tudjuk megrendezni a szokott formában. Jó alkalom volt találkozni a régi barátokkal és nosztalgiázni. A járvánnyal kapcsolattal azt üzenem, legyetek optimisták, pozitívan gondolkodjatok, tartsátok be az előírt biztonsági javaslatokat. Megvagyok győződve arról, hogy ebből is kimászunk, mint sok más kihívásból, és csak erősebbek leszünk! ◀

PA-PT

Két kötet – Oláh Jánost kérdeztük új könyveiről

Oláh János tanár urat nem kell bemutatnunk a Hitközségi Híradó olvasóinak, hosszú éveken keresztül volt része közösségünk hitéletének, számos alkalommal hallgattuk előadásait a Menházban. Az elmúlt hónapokban két könyve jelent meg, ezekről kérdeztük a szerzőt, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárát.

Februárban vehettük kézbe a Kicsi zsidó-magyar vademecum című kötetét, áprilisban ezt az Angyalok, démonok, amulettek, adalékok, homíliák kiadvány követte. Kiknek szól a két könyv, mi motiválta a gyűjtés, írás során?

Erre a kérdésre a legegyszerűbb a válasz, minden érdeklődő zsidó és nem zsidó olvasónak. Mi motivált? Tanárember lévén természetesen az ismeretközlési vágy, hiszen azt a csekélyke tudást amit megszereztem, nem rejthetem el, azt kötelességem megosztani másokkal is. Amint a Pirké ávot is írja: "Nem vagy köteles befejezni a munkát, de nem is vagy felmentve alóla..." II,17).

Rohanó digitális világunkban gyakran nem jut idő arra, hogy a kezünkbe vegyünk egy-egy vaskosabb könyvet. Miként látja a nyomtatott tudásanyagok, tudásforrások helyzetét egyetemi tanárként? Olvasnak az Or-ZsE mai hallgatói?

Bizonyos mértékben konzervatív tanár vagyok, a nyomtatott könyvekben, a kézzel fogható dolgokban jobban hiszek még, de belátom a digitális oktatás szükségességét, és azt is, hogy ez a jövő, ha tetszik, ha nem. Az OR-ZSE hallgatóinak szokásai már – amennyire én látom – „vegyes képet mutatnak: így is, úgy is. Az a lényeg, hogy olvassanak, művelődjenek!

A vademecum egy zsebkönyvszerű útikalauz, zseblexikon, milyen szempontok alapján készült a válogatás?

A szócikkekről, röviden: az ismert szavak a (zsidó élet szervezetei, intézményei, irányzatai, sajtói stb. kivételével) zsidó szavak, amelyek héber vagy arámi vagy jiddis vagy német eredetűek. Mindazáltal ezen zsidó szavak egy része a magyar nyelv által használt szóvá (pl.: balhé, gólem, kóser, sólet stb.), vagy a magyar nyelvet beszélő, magyarországi zsidóság által használt szóvá lett (pl.: kóved, pónem, sábesz, smúzol, széder stb.). E két dolog kapcsolódik egymáshoz, sok esetben egyértelmű átfeledés is tapasztalható és ezt is akartam érzékelteni, közkincsé tenni.

Ha ki kéne választania az Ön számára legkedvesebb három zsidó-magyar szót a vademecumból, melyek lennének ezek és miért?

Hát ez nehéz kérdés, de talán ide tartozik a Mázli: szerencse, siker, malac, mák stb. jelentésekkel bíró e héber eredetű szó. (A „mák” a „mázli” szóból ered, a szerencse szlenges megjelölésére használják. A szóhelyettesítés oka: a „mák” szó rövidebb szó, és a szleng jellemzője, hogy az egyes szavak, kifejezések folyamatosan átalakulnak, „ferdülnek”, hogy a nyelv ne váljon megszokottá, unalmassá.) A Ganef, e héber eredetű jiddis szó, amelynek alapjelentése: tolvaj, csirkefogó. Ha viszont ételfeltétként készítik, akkor lisztet öszszekevernek libazsírral, sóval, paprikával, borssal, vízzel és henger alakú rudat formáznak belőle, ekként teszik a sólet tetejére, így együtt fő meg vele, így magába szívja („tolvajolja”) a sütés során felgyü-

lemelő fűszeres zsírt és az ízeket. Ötletes. És végül, de nem utolsó sorban a Sálom (Sólajm, Sólem, Sulem = béke, békesség): a 'teljesség, tökéletesség, teljes, egész' gyökből kialakult hagyományos és általános üdvözlési formula. Hosszabb változata: Sálom aléhem! (Béke nektek!), amelyre a válasz: Aléhem sálom! (Nektek /is/ béke!). Vajh' így lenne!

A második könyv egy gyűjtemény, mint az ajánlászövegben írja, 60. születésnapjához közeledve készült ez az összeállítás korábban már publikált, illetve nyomtatásban még meg nem jelent írásaiból, beszédeiből. Neheztelt volna válogatni az elmúlt évtizedek terméséből?

Az igazat megvallva: nehéz és könnyű is egyúttal. Neheztelt, hiszen mindegyik az én „gyermekem”, könnyű pedig azért, mert a fontosabbnak vélt írásaim majd' mindegyikét meg tudtam jelentetni, területi korlátok nem szabtak most háttér. A kötetben hét fejezetbe (Angyalok, démonok, amulettek, Adalékok a zsidó néprajzhoz, Adalékok élethez, halálhoz, Adalékok a rabbinikus irodalomhoz, Adalékok a zsidó történelemhez, Adalékok a zsidó liturgiához és Homíliák/drórsék, zsinagógai beszédek) rendezve található meg az utóbbi 15 év „termésének” egy része, a hosszabb-rövidebb magyar nyelvű írások, valamint egy angol és egy héber nyelvű írás.

Került a kötetbe olyan beszéd, mely a komáromi zsinagógában hangzott el?

Természetesen, hiszen egy időben, mikor Oroszlányban laktam, akkor rendszeresen részt vettem az ünnepeken, drósét is mondtam a zsinagógában. Összesen kettő beszédet tartalmaz az „Angyalok, démonok, amulettek, adalékok, homíliák” kötet.

Az érdeklődők hol szerezhetik be a publikációkat?

Elvileg a nagyobb könyvesboltokban, de a mai rapszodikus bolti nyitva tartások idejében ami biztos, mind a kettő kötet kapható a <http://gabbiano.hu/elerhetoseg/> honlapon történő megrendelés esetén. ◀

PA-PT

„Nuuu...” – Smuel bácsi emlékére – 2. rész

Amikor Ramat Ganba vetett a sors posztdoktorkodni 2011-ben, elhatároztam, ha már itt laknak az egyetem közelében, benézek hozzájuk. Az első látogatást számtalan követte a két és fél év alatt. Így írtam ezekről anno a blogomban:

2011. július 4. – „Ezúttal a 61-es helyett a 161-esre szálltam fel. Ez az új járat eddig nem érintette ezt a fejjálmást. Vonalvezetése részben azonos a 61-es számúval, azzal a különbséggel, hogy ez nem Ramat Ganon, hanem Bnei Brakon keresztül közelíti meg Tel-Avivot. A 15 perces utat 45 perc alatt tettük meg. Bnei Brakot látni kell, mintha egy stetlben járnánk. Vallásos férfiak szaladnak jobbra, balra, kalapban, srámliban, kaftánban, szakállal, pajesszal, parókás hölgyek tolják a babakocsikat, miközben gyerekhad fogja őket közre. Boltok, zsinagógák. Ha időm engedi, egyszer gyalogosan is eljövök majd ide. Kezemben a térképes telefonom illetve a frissen nyomtatott héber busztérkép. Ági nénihez és Smuel bácsihoz igyekszem, a szarvasi tábor egykori legendás kósersági felügyelőihez. Hát igen, azok a nyarak, amikor Ági nénitől mindig kapott a csoportom extra pizzát,... külön odafigyelt, elvitték-e a Paszti uzsonnáját.

A megfelelő buszmegállóban szállok le, megtalálom az utcát is. Beszélgetünk magyarországi látogatásukról, komáromi vizitjükéről, az izraeli hétköznapiokról és természetesen Szarvasról. Bár három-négy éve már visszavonultak, életükben

még mindig napi szinten jelen van a több mint másfél évtizedes alföldi múlt. Vacsorázni invitálnak, meg is jegyzem, de jó újra Ági néni féle ételt enni, a salátát Smuel bácsi készítette. Bár tiltakozom ellene, Ági néni csomagol a finom falatokból, Smuel bácsi hazavisz a fehér autójával. Kellemes látogatás volt.”

2012. március 11. – „Telefonhívás, rendben leszállt. Még egy-két óra nanotechnológia és már úton vagyok a találkozási pontunk felé. Egy bnei braki buszmegállóban várok rá. Egyszer csak befordul a 161-es a sarkon, s leszáll róla a január második óta nem látott bátyám. S miért pont Bnei Brak? Még hétfő délután hívott Ági néni vacsorára a közelgő ünnep miatt. A viszontlátás örömteli percei után elindultunk Smuel bácsiékhoz. Szokás szerint, igazi “szarvasi” estét töltöttünk náluk.”

2012. május 24. – „Bnei Brakba vagyok hivatalos. Az utolsó pár lépést futva teszem meg, hogy elérjem a 161-est. Ahogy a negyed utcáin kanyargunk, bevillan az első utam Ági nénihez és Smuel bácsihoz az egyetemről. Emlékszem, a telefonomon lévő térképet követve “izgultam” azon, hol kell majd leszállnom, hihetetlenül hosszúnak tűnt az utazás. Most itt ülök sokadszorra a DAN kék-fehér járatán, s oly természetességgel szelem keresztül a “STETL” utcáit, mintha egész életemben erre buszoztam volna. Pár perc az egész, amíg leérünk a Jeruzsálem utcáig. Különleges este van ma vendéglátóimnál, de ez csak a szokásos beszélgetést

Forrás: fb/szarvascamp

követő rakott krumplis, lecsós vacsora közben derül ki. Hagyományok szerint először megvitatjuk a magyarországi és az itteni híreket, nosztalgiázunk egy kicsit Szarvasról. Ági néni szabadkozik, hogy most nincs gombaleves, de az asztalon felsorakoztatott ingyencégek mellett fel sem tűnne a “királyi csemege” hiánya. Étkezés közben Ági néni az órájára pillant, ma este fél kilenckor leszünk 60 éves házások. Megáll a kezemben a villa, megható pillanatok. Felváltva kezdik el mesélni a megismerkedésüket, az Izraelbe érkezésük kalandos történetét, a házasságkötésük sztoriját. A nehéz éveket, az öt gyermek születését, az első hűtőszekrény megvásárlását. Smuel bácsi az egyik könyvespolcra, egy kinagyított fényképet keres elő Ági néniről. Ezt hozta magával a Szentföldre, amikor a történelem viharai elválasztották őket egymástól egy időre.

Szívem szerint lefotóznám így őket, hármasan a régi fényképpel, de nem akarom lerombolni az emelkedett hangulatot azzal, hogy belekezek “A blogomhoz jól jönne ez a kép” című magyarázkodásba. “Nem éltünk könnyen, de mindig boldogok voltunk.” – összegzi Ági néni, s Smuel bá megerősítőleg bólogat. Mielőtt elköszönök, útravalóul kapok egy kis rakott krumplit, túrós sütit Savuotra. ◀

SÁRA SALAMON
Fotográfus

Folytatjuk.

Katarína Vinterová: A Wilhelm család története – 2. rész

Sokáig nem tudtam eldönteni, hogy leírjam-e apám családjának történetét. Úgy gondoltam, hogy ennyi év után ez már senkit sem érdekel. Mivel az Európai Unió intézményrendszere érdeklődik a Holokauszt története iránt, meggyőztem magam, fontos, hogy emléküik fennmaradjon a jövő generációi számára.

75 évvel a borzalmak után is sírás foytotgat, amikor valakinek beszélek róla. Az unokanővérem, Ágnes Izraelben foglalkozik a Holokauszttal. Ott a pszichológusok már korábban megállapították, a második generáció tagjai is a trauma szenvedői azzal, hogy a szüleik az átélteket magukkal hozták az új családjukba, függetlenül attól, hogy beszéltek róla vagy

majd nemsokára Komáromba költöztek. Sokszor lapozgatom a bizonyítványát, csupa kiváló osztályzat. Az elemiben még édesapja írta alá. Ivánka 1943-ban lett a komáromi Szent Benedek-rendi Katolikus Gimnázium tanulója. Édesapám is oda járt. Félévi bizonyítványát már az édesanyja írta alá. Az első osztály bizonyítványát kiadták 1944. április 1-én. Kitéttetéssel megfe-

sem. Félelmeim vannak, nehogy mindez megismétlődjön. Örök egy magyar-héber imakönyvet, amelyet Bözsikének ajándékozott az édesanyja. Ezt írta bele: „Bözsikének 1931. december 23-án. Légy egész életedben olyan jó zsidó érzésű, amilyen az édesanyád.” Megvan az emlékkönyve is, amelybe 1924-től 27-ig írtak a barátai. A legérdekesebb az 1927. március 17-én kelt bejegyzés, akkor Bözsi 17 éves volt: „Ezt a pár sort elolvasva emlékezz, amikor már feleség leszel és apró gyermekek kapaszkodnak a szoknyádba! Emlékezz a Charlston cukrászdára és szórakozásainkra! Sok időt töltöttünk együtt. Nem volt kölcsönös szerelem, csak egy állomás voltál az életemben, amelynek az emléke örökre megmarad, soha nem feledlek. Emlékezz arra a bohém fiúra, aki sokat játszott az ablakod alatt! Kalmár Mátyás.” Vajon Kalmár Mátyás tudott-e Bözsi sorsáról?

Ivánka 1932-ben született Pozsonyban,

lelt. Nem tudom, miért fejeződött be a tanév ilyen korán. Lehet, hogy a zsidó diákok nem járhattak tovább a katolikus gimnáziumba, vagy az édesanyja akkor vitte falura, ahol egy ideig nevelték? Ezt már nem tudjuk meg. Azon is gondolkodom, mit tettem volna ebben helyzetben. Örülök, hogy nem kellett ilyen döntéseket hoznom.

Sok szabadkai fénykép is megmaradt. Gyakran jártak oda Bözsike szüleihez. Édesapám életében felkerestük az Ingusz család szabadkai kastélyát. Beszéltünk olyan emberrel, aki ismerte őket és állította, hogy senki sem tért vissza. A kastély része volt egy kis imaterem, amelyben ott jártunkkor raktár volt.

Az általam őrzött emlékek magyar nyelvűek, mivel gyermekeim és unokáim már nem beszélnek magyarul, lehet, hogy ezeket majd a Komáromi Zsidó Hitközség kis múzeumának ajándékozom.

Édesapám 1945-ben tért vissza az orosz fogságból, akkor tudatosult benne,

hogy szülei, testvére, felesége, kislánya, két sógornője, unokaöccse és további tíz rokona már nincsenek az élők sorában, azért, mert zsidók voltak. Apám testvérei Ármin és Dávid Dachauban voltak koncentrációs táborban, később pedig Buchenwaldban. Mindkettőjük felesége Auschwitzban halt meg. Ármin felesége, Mancsi a 6 éves kislányával, Péterrel. Dávid 1948-tól Izraelben élt. Jól menő cukrászdát alapított, amelyben 95 éves koráig dolgozott, a cukrászda ma is működik.

Amikor látogatóban voltam nála sokat mesélt a lágerben átéltekről és arról, hogy abban reménykedett, hogy felesége Lili, aki önként ment a halálba Bözsivel és Ivánkával, túléli Auschwitzot. Apámék testvére, Károly családjával Belgiumban élt. Ő volt az egyetlen a Wilheimek közül, aki nem volt deportálva. Hamis papírokkal bujkált Magyarországon, rendőrként dolgozott. Károly halála után feleségét, Jolicát az Izraelben élő Dávid vette el.

Édesapám nagyon nehezen dolgozta fel családjának elvesztését, de később új családot alapított. 1949-ben feleségül vette édesanyját, Margitot, aki keresztény volt, a háború alatt zsidó családot bújtatott. 1990-ben a Jad Vasemtől megkapta a Világ Igaza elismerést. Apám nagyon szeretett volna egy fiút, de két lánya született. Minket gyorsan megkereszteltek, hogy legyen valami papírunk, amely segítene nekünk túlélni, ha hasonló dolgok történnének.

A megpróbáltatások folytatódtak. 1948-ban Komárom csehszlovák város lett. A kommunisták elvették a birtokunkat. 1949-ben a szüleim apám testvérével akartak Izraelbe menni, de akkor született a nővérem, így itthon maradtak. Később már nem lehetett kivándorolni. 1952-ben kitétek a házunkból és kiutalták azt egy kommunista művésznak. Akkor voltam 6 hónapos, a nővérem, Marika 2,5 éves. Apám farkaskutyája, Dril a házban maradt. Később megharapta az új tulajdonost, Mester művészt. Mi elköltöztünk Érsekújvárhoz, az Apu által szerzett lakásba. Két év után visszatértünk, akkor apámat törvényes ítélet nélkül becsukták, nem tudjuk, miért. Öt hétből kettőt, a legnehezebb helyen, Jáchimovban, az uránbányában töltött.

Folytatás a 8. oldalon.

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapok

94. fejezet: Székcсата

(2012. október 28.)

Minden munkahelynek megvan a magabája. Mint arról már meséltem, a csoportunk diák-szobáját a 2. emeleti biztonsági szobából alakították ki. A megerősített falak, páncélajtó és ablak mellett van egy létránk is, amelyen a harmadikra tudunk majd felmászni illetve ezzel pont átellenben egy nagy csapóajtó, amin keresztül az első emelettel kerülhetünk közvetlen kapcsolatba veszterhes időkből.

Amikor telt ház van, 14-en osztozunk a termen. Adott tehát 14 darab görgős szék. Ezekről szól a mai bejegyzés. Megérkezésem óta játszunk a többiekkel egy ki nem mondott játékot. Van egy ülőalkalmatosság, amelyre valószínűleg kávé ömlött egyszer, s ezért zöld huzata erősen foltos. Mondanom sem kell, senki nem szeret ezen a széken ülni. Egy nap reggelén arra lettem figyelmes, abban a megtiszteltetésben van részem, hogy a “kis foltos” valahogy az asztalom mellé került. Ilyenkor az ember megvárja, míg a két kutatócsoport ifjoncai szétszélednek a laborokba, rosszabb esetben benn marad utolsónak, esetleg másnap reggel korán érkezve továbbtolja egy asztallal a tarka görgőt. Körbeszémél a “kiválasztott”, kikukkant a folyosóra, s ha sehol senki, indulhat az akció. Gyors székcseré, s a biztonság kedvéért egy pulóver vagy köpeny rákerül a megcserélt bútorokba, bizonyítandó, hogy ez volt eredetileg is az enyém, s nem is hallottam arról, hogy létezik egy pecsétes is az egyenülésekből. Két-három hétbe beletelik, mire újra visszatér a fekete bárány az íróasztalod mellé.

Így ment a mi kis játékunk egészen a hónap elejéig. Néhány diáknak elege lett abból, hogy sosem találja a saját székét, s elhatározták, megjelölik azokat. Magánál az akciónál nem voltam jelen, csak az eredménnyel szembesültem. Az elsőt megpillantva rögtön láttam, nem vicceltek. Fehér festéket szereztek, s azzal pingált valamelyikük egy “Z” betűt a háttámlára. Zorro itt jár köztünk – gondoltam. A döbbenet a második szék szemrevételezésénél ért. Közvetlen szomszédom egy Dávid-csillagot festett fel az olajfestékekkel. Kelet-európai beidegződéseim nem maradtak odahaza. Nem tudom, nekem kicsit mindig összeszorul a gyomrom, ha valahol egy kézzel festett csillagot látok. Nap mint nap elmegyek mögöttem, de tekintetemmel igyekszem elkerülni a mázsolmányt. Eljártam a gondolattal, szívesen ülnék-e a budapesti irodánkban egy olyan széken, amin Dávid-csillag van..

Hát igen, e tekintetben Izrael valóban különbözik minden más országtól, itt maguknak rajzolnak az emberek mogen dovidot a görgős székükre. Hát nem jó egy ilyen helyen felnőni?

(2012. november 8.)

Közel két hét blog-szünet után folytatódjon a Posztdok Napló. Nem volt tudatos az élmények elektronikus krónikába vetésének szüneteltetése. Az előző héten minden olyan szépen és simán ment, gyűjtöttem a történeteket, s mikor már majdnem billentyűzetet ragadtam, Ej ráérünk arra még! felkiáltással hessegettem el a bejegyzés írását.

Csütörtökön aztán megtört a “sikerosorozat”. A hetet a nanointézet, minden hónap végén szervezett közösségi programja a Happy Hours zárta. Az első negatív élmények után hanyagoltam ezeket az összefüggéseket: “Délután volt egy Happy Hours nevű program, állítólag most volt először, s ezután minden hónapban lesz. A nanointézet munkatársai jöttek össze az ötödiken üdítőzni, sörözni (hát remélem alkoholmentes volt!), chipszenni. A késő délutáni (16:00) órán már csak én voltam jelen a csoportból, s mivel nem ismertem senkit, s a résztvevők sem törekedtek arra, hogy egy vadidegennel töltsék a happy órájukat, csak keveset időztem a programon. 2011. június 9.”

Ezúttal a mi csoportunk volt az egyik szervező, így nem maradtam távol. Asztalokat cipeltünk, majd leültünk társasjátékozni még a tömegrendezvény előtt. Négykor el is kezdődött a program, szinte egyszerre rohanta meg a 150-200 diák és kutató a falafellel, salátákkal megrakott asztalt. Az élelmesek lecsaptak a sörre, amely elengedhetetlen ezen a munkahelyi partin. Szóval ott álltam megrakott tányérommal, másfél év után jó néhány résztvevőt is ismertem már. Voltak, akik vissza is biccentettek a köszönésemre, ami azért nem nagyon divat itt a Bar Ilan Egyetemen. Odahaza, ha nem köszönnél egy ismerősnek a kutatóközpontban rögtön bunkó lennél. Itt meg simán elmennek melletted, annak ellenére, hogy tegnap órákon át együtt mértünk. Kicsit oldalra húzódtam, hogy átlássam a terepet. Ott téblábolt mellettem az egyik professzor, akivel van egy közös témánk, de nem kérdezte volna meg, hogy halad a kutatás. S ha ő nem akart beszélgetésbe elegyedni, hát én sem zavartam a köreit. Ahogy ott néztem ki a fejemből egyre több céltalanul bolyongó tudóst és tudóspalántát véltem felfedezni. Lehangelő volt, s egyre rosszabbul kezdtem magam érezni. Mintha ebben az országban, de legalábbis ezen az egyetemen, senkit nem érdekelne igazából senki, s mindenki abszolút közömbös lenne a másikkal. Felhőrpintettem még egy pohár kólát, s távoztam. Na jó, valószínűleg velem van csak a hiba, s én nem vagyok túlságosan nyitott s közösségi.

Szóval össze is állt a fejemben egy poszt IZRAEL KÖZÖMBÖS ARCÁRÓL. Annyira tetszett a képzeletben megfogalmazott bejegyzés, hogy fel is keltem másnap reggel hatkor, hogy mire mások felébrednek, már ott legyen a link a Facebookon. Éppen gépelni kezdtem, amikor eszembe jutottak pesti főnököm szavai: “András, legközelebb inkább aludj egyet rá...” Így tettem. Az elkövetkező napokban felhívtak az ashkeloni rokonok, Orna és Yossi, buliba invitált az unokatesóm és Ági néniéssel is eltölthettem egy kellemes vacsorát. Szóval hiba lett volna egyértelműen kijelenteni, hogy itt a Szentföldön KÖZÖMBÖSEK az emberek.

Az előző hetek kutatói pörgését vasárnapról felváltotta a tudományos tökölödés: kéziratok felett ülünk órákat, még mérjük meg ezt, meg azt, ez így van, á nem mégsem, akkor adott egy kérdés még, á nem még három, öt...

Hát igen, amikor az embernek a benti dolgokon jár az agya, nehezen kezd blogot írni. Mindehhez jött valami lappangó egészségügyi probléma is, amin még mindig nem gördültem túl... Egyszerűen a szándék az végig jelen volt, az eredmény meg most olvasható. ◀

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Zoomos világ

A mai zűrös, zavaros koronavírusos világban semmi se biztos, kivéve egy tény: a technológia segítségével könnyebb a mindennapi élet. Nem beszélve az orvostudomány és a technika csodájáról. Az online technológia, amely minden házhoz elér, nagyon megváltoztatta az életet. Olyan nagy lépésekkel fejlődnek az új találmányok, hogy nehéz utolérni azokat. Aki lemarad, valójában hiányt szenved.

A zoom a fényképezés világában közel hozza a távoli tárgyakat, a modern fényképezőgépekben, amelyek a mobiltelefonokban találhatók, sokan használják ezt. A képek teljesen úgy néznek ki, mintha egy profi fényképész készítette volna. Sokan a mobiltelefont aszerint választják, hogy mennyire modern a fényképezés ezekkel. A Zoom az egy online eszköz, melynek segítségével találkozhatnak a közelben és a távolban élő rokonok és barátok. Lehet úgy is mondani, hogy ez egy csoportos beszélgetés vagy tanácskozás, amely a messzieteket közel hozza és azokat, akik évek óta nem találkoztak, összekapcsolja.

A szédert mindenki szűk családi körben ünnepelte, nem a megszokott nagy társaságban. A Zoom segítségével be lehetett kapcsolni a távolabbi családtagokat az egyiptomi kivonulás történetének elmesélésébe. Sokan kihasználták ezt a lehetőséget, miután egyszer kipróbálták és látták, hogy jól működik, további találkozókat is szerveztek. Nagyon populáris lett az alkalmazás a távoktatásra, előadásokra és más olyan rendezvényekre, ahol a közönség hozzászólhat a programhoz.

Szerintem a kezdeményezés sikeres. A baráti körömben párszor kipróbáltuk. Ez egy jó alkalom, hogy szépen nézzünk ki, ne a karantén alatti otthoni ruhában ülünk a kamera elé. Fontos hogy olyan helyen legyen a számítógép vagy a tablet, hogy a háttér ne hozzon kellemetlen helyzetbe minket. Az egyik alkalommal az egyik résztvevő gyerekei ugrándoztak, veszekedtek, nem lehetett lecsendesíteni őket. Máskor valaki elfelejtette bekapcsolni a mikrofont, mérgelődött, hogy nem figyelnek rá, és haragosan elhagyta a csoportot.

A szupermodern virtuális világban enni is kell, sokan panaszkodnak, hogy amikor a veszélyhelyzetnek vége lesz, biztosan fogyókúrázniuk kell majd. Hallottam egy érdekes on-line előadást a stressz és az étkezési szokások kapcsolatáról. Főleg arról volt szó, hogy ezekben az időkben nem kell számolni, hogy mennyi kalóriát fogyasztunk, hanem az a fontos, mennyire kedvelt az étel, amit készítünk és mennyire van jó hatással ránk. Például a szénhidrátoknak kedvező szerepe van az anyagcsere egyensúlyában.

A boltból rendek mindent. Nagyon kényelmes, de egy hátránya van. A zöldséget vagy a gyümölcsöt nem mindig úgy választják ki, mint ahogy én tettem volna. Így történt, hogy túlrejt banánt kaptam. Lehetetlen volt mind egyszerre megenni. Kikerestem egy régi banántorta receptet, ami új életet adott a gyümölcsnek.

Hozzávalók: 3 érett banán, 2 pohár liszt, 2 kávéskanál sütőpor, 1/2 pohár cukor, 2 tojás, 1/2 pohár olaj, 1/2 pohár narancslé, 1 kávéskanál vanília kivonat, 1/2 pohár apróra vágott dió vagy mandula, 1/2 pohár mazsola.

Elkészítés: A tojást összekeverjük a cukorral, olajjal, narancslével és a vaníliával. Hozzáadjuk a 3 banánt, amit villával összenyomkodtunk. Hozzáadagoljuk a lisztet és a sütőport. A végén pedig a mandulát és a mazsolát. Olajozott tepsiben 50 percig kell sütni 180 °C-on, lehet őzgerincformában is. ◀

A Wilhelm család története – 2. rész

Folytatás a 6. oldalról.

Ezt csak kevesen bírták ki. Apám erős ember volt, minden helyzetből talált kiutat. Társaságban vidám volt, otthon magába zárkózott. Ha a Mama elégedetlenkedett megnyugtatta, ne féj Drágám, lesznek még jobb idők. Az volt a mottója, hogy soha nem szabad feladni. Abban a házban laktunk, amelyben ő az előző családjával. Ivánka ott játszott, ahol apánk nekünk jégpályát csinált. Az ő szobájában

laktunk. Az idő múlásával jobban megérttem az összefüggéseket.

Apám 91 évet élt. Élete végén egyre többet foglalkozott a háború alatt történetekkel, kereste a választ arra a kérdésre, hogy miért kellett meghalniuk ártatlan szeretteinek. Mindig magánál tartotta kisfia megkopott fényképét, idegen embereknek is mutogatta, akiket ez nem érdekelt. Kívánságára elhamvasztattuk, úgy ahogy hozzátartozóit elégették. Ez a kívánság vitát váltott ki a komáromi hitközségnél, mert ellenkezik a zsidó temetkezési szokásokkal, végül beleegyeztek. A sírkövén ez a felirat olvasható: Itt nyug-

szik Wilhelm Sándor 1905–1996, aki élete végéig gyászolta fiát, Ivánt 1932–1944 és feleségét, Bözsit 1910–1944, akiket a fasiszták megölték Auschwitzban.

Tőlünk, lányaitól azt kérte: „Iván születésnapján, december 22-én gyújtsatok két gyertyát, ugyanúgy, mint a mártírnapon, amely minden év júniusának második vasárnapján van a komáromi zsidó temetőben. Kívánságomat adjátok tovább négy gyermeketeknek. Éljetek boldogan az emberi kor végső határáig.

Szerető apátok: Sanyi” ◀

(fordította PZs)

„Nuuu...” – na pamiatku uja Šmuela – 2. časť

Keď sme sa už ako dospelí dostali do Izraela, vždy sme ich podľa možnosti s bratom navštívili. Ak sa tak pre krátkosť času nestalo, aspoň sme im zavolali. V roku 2010 sme ich navštívili spolu s našimi rodičmi. Po návšteve, ktorá trvala neskoro do noci, sme uja Šmuela nedokázali odhovoríť od toho, aby nás autom odviezol do nášho hotela na pobreží. Až keď sa náš ochotný šofér bezpečne vrátil domov, nám teta Ági v telefóne prezradila, že jej manžel už celé roky nejazdí v Tel-Avive po zotmení.

V roku 2011, keď som bol na postgraduálnych doktorandských štúdiách v Ramat Gane, rozhodol som sa navštíviť ich, veď bývali v blízkosti univerzity. Po prvej návšteve nasledovalo mnoho ďalších počas toho poldruha roka, ktoré som v meste strávil. Vo svojom blogu som o nich písal takto:

4. júla 2011 – „Tentoraz som namiesto 61-ky sadol na 161-ku. Táto nová linka doposiaľ na tejto zastávke nezastavovala. Trasa linky je sčasti rovnaká ako v prípade 61-ky s tým rozdielom, že do Tel-Avivu ide cez Bnei Brak a nie cez Ramat Gan. Štvrťhodinovú cestu sme prešli za 45 minút. Bnei Brak musí človek vidieť, ako by sme boli v štetli. Nábožní muži behajú sprava, zľava v klobúkoch, šramloch, káftanoch, s bradami, bokombradami, ženy v parochniach tlačia kočíky obkolesené ďalšími ratolesťami. Obchody, synagógy. Ak budem mať čas, prídem sem raz aj peši. V rukách držím telefón s mapovou aplikáciou a čerstvo vytlačenú mapu autobusových trás v hebrejčine. Vybral som sa k tete Ági a ujovi Šmuelovi, k bývalým legendárnym dozorcami kóšerstva v tábore v Sarvaši. Veru, tie letá, keď moja skupina dostala od tety Ági extra dávku pizze... osobitne dozerala na to, či zobrali Pastiho olovrant.

Vystúpim na správnej zastávke, nachádzam aj ulicu. Hovoríme o ich návšteve Maďarska i nášho mesta Komárna, o bežnom živote v Izraeli a, samozrejme, o Sarvaši. Napriek tomu, že pred tromi-štyrmi rokmi už pôsobenie v tábore zanechali, zážitky tejto pätnásťročnej práce sú dodnes súčasťou ich každodenného života. Pozývajú ma na večeru a ja poznamenám, ako rád si dám jedlo navarené tetou Ági a šalát, ktorý pripravil ujo Šmuel. Napriek môjmu protestu mi teta Ági zabalí z chutného jedla a ujo

Šmuel ma odvieze domov svojím bielym autom. Bolo to príjemné stretnutie.”

11. marca 2012 – „Telefón: pristál v poriadku. Ešte jedna-dve hodiny nanotechnológie a už aj som na ceste na naše stretnutie. Čakám na neho na zastávke autobusu v Bnei Braku. Zrazu sa na rohu objaví autobus číslo 161, a vystúpi z neho môj starší brat, ktorého som od 2. januára nevidel. A prečo práve Bnei Brak? V pondelok popoludní ma pri príležitosti blížiaceho sa sviatku pozvala na večeru teta Ági. Po zvítaní sa vyberáme k ujovi Šmuelovi. Ako vždy, strávime u nich skutočný „sarvašovský“ večer.”

24. mája 2012 – „Som pozvaný do Bnei Braku. Posledné kroky už bežím, aby som stihol 161-ku. Ako prechádzame ulicami mestskej štvrte, spomeniem si na prvú návštevu u tety Ági a uja Šmuela. Spomínam si, sledoval som mapu v telefóne a „trpól” som, kde mám vystúpiť, cesta sa mi zdala byť nekonečnou. Teraz tu sedím už na dobre známej bielo-modrej linke DAN a ulicami „ŠTETL” prechádzam s takou samozrejmosťou, ako by som tade to cestoval odjakživa. Len niekoľko minút, a už sme na Jeruzalemskej ulici. Moji hostitelia dnes prežívajú mimoriadny večer, ale o tomto sa dozvedám len pri večeri pozostávajúcej z francúzskych zemiakov a leča. Už tradične si pohovoríme o situácii v Maďarsku i v Izraeli, spomíname na Sarvaš. Teta Ági sa ospravedľuje, že teraz niet hríbovej polievky, ale spomedzi dobrôt na stole ani veľmi táto „kráľovská lahôdka” nechýba. Pri večeri teta Ági pozrie na hodinky: dnes večer o pol deviatej máme 60-ročné výročie manželstva. Ruka s vidličkou zastane, sú to dojímavé chvíle. Jeden po druhom začnú rozprávať príbeh ich stretnutia, dobrodružný príbeh do Izraela, sobáš. Ťažké roky, narodenie piatich detí, zakúpenie prvej chladničky. Ujo Šmel z jednej z políc knižnice vyberá zväčšenú fotografiu tety Ági. Tú si priniesol so sebou do Svätej Zeme, keď ich osud na čas rozdelil.

Najradšej by som ich takto, v trojici so staručkou fotografiou odfoťil, ale nechcem rozbiť dojemnú atmosféru vetou: „K môjmu blogu by sa hodila jedna fotka”. „Nemali sme ľahký život, ale vždy sme boli šťastní.” – konštatuje teta Ági a ujo Šmuel prikyvuje. Pred odchodom dostanem so se-

bou trochu francúzskych zemiakov a tvarohových zákuskov na sviatok Šavuot.

Teta Ági ukazuje smerom do izby, na stole obrovská kytica: „Pred šesťdesiatimi rokmi sme nemali na svadobnú kyticu, teraz ma Šmuel prekvapil týmto.” V kútiku oka sa mi zaskvie slza, opäť povznášajúca chvíľa do môjho Postdok denníka! Čo iné by som mohol MLADOMANŽELOM zaželať? Mazel Tov, bis 120!”

24. februára 2013 – „Pridal som sa k Eve a jej rodičom, ktorí tu boli na návšteve a ktorí sa chystali navštíviť tetu Ági a uja Šmuela v Bnei Braku. Vopred mi dali vedieť, že prídu v tričkách s emblémom tábora v Sarvaši, tak som sa aj ja obliekol do modrej rovnošaty madrichov. U našich hostiteľov sme strávili takmer štyri príjemné hodiny a okrem chutného obeda sme si vypočuli množstvo anekdot, ktoré urobili toto popoludnie nezabudnuteľným.” (Ak sa ujo Šmuel tamhore stretne s Gáborom Vadászom, určite budú v historkách z tábora pokračovať.)

17. apríla 2013 – „Som na ceste do Bnei Braku. Pred domom mojich známych zo Sarvašu zastanem. Akoby toto biele auto nepatrilo ujovi Šmuelovi. Iná značka, zdá sa byť trochu novšie. Počas večere veselo rozpráva, že nastala zmena, predal auto, viac nebude šoférovať, na jeho mieste parkuje už sused. Toto všetko vysvetľuje... Zrazu všetko prehodnocujem. Som hrdý na to, že som neraz mohol pri ujovi Šmuelovi sedieť v jeho aute, a kým ma napriek mojím protestom odviezol domov, mohol som počúvať jeho nekonečné príbehy. Z ich domu odchádzam s taškou plnou hríbovej polievky a francúzskych zemiakov, pripomínajúcich i sarvašské časy. Očkom hodím po susedovom aute...” ◀

Pokračujeme.

Komárňania vo svete – Peter Boček (Košice)

V našej staronovej rubrike sa o minulosti, súčasnosti i budúcnosti rozprávame s členmi našej obce, pochádzajúcimi z nášho mesta. Tentoraz sme poprosili Petra Bočeka, nášho čitateľa z Košíc, aby si s nami zacestoval v čase a aby nám zároveň porozprával o svojom terajšom živote.

Čo ti ako prvé napadne, keď počuješ slovo Komárno?

Predovšetkým to, že je to moje rodisko, kde som prežil veľmi pekné detstvo až do svojich pätnástich rokov, do smrti môjho otca Ludovíta Fleischmanna. Spomenul by som, že v rokoch 1957–1959 bol rašekom (predsedom obce – red.) komárňanskej kile. Následne ma osud zavial do školy do Prahy.

Aby som v krátkosti odpovedal na otázku, spomínam si na Eötvösovú (oficiálne v tých časoch Fučíkovu) ulicu spolu s Menházom. Tam sme sa takmer denne stretávali so židovskými chalanmi, bol našim skutočným útočiskom! Býval tam náš skutočný a blízky kamarát Peter Glatz, liezli sme po povalách, hľadali sme poklad. Asi tušíš, čo sme našli... Kamošili sme sa s Mikim Koraim, Petrom Scheinrom, Ivanom Horským, Šanim Paszternákom a mnohými inými, aj nežidmi. Spomenul by som aj židovské dievčatá, ktoré boli našimi spolužiačkami: Evku Vajnorskú, Ági Wilhelmovú, Ági Zuckovú.

V lete sme milovali Špic, sútok Dunaja a Váhu s betónovým vlečným člnom, ktorý narazil na mínu: z neho sme skákali do hodvábnaj vody Váhu. Cítili sme sa tam ako na piesočnej morskej pláži. Nezabudnuteľný je breh Malého Dunaja s plážou vydláždenou doskami – aj tam bol židovský kútik a po zrušení tohto miesta sme sa presídlili na pláž Thermál. Nás, deti, vzrušovali plávajúce lode, ktoré robili vlny a vtedy každý naskákal do vody. Snívali sme, že takto musí byť asi aj pri mori.

Nemôžem nespomenúť mŕtve rameno Váhu a ostrov Apáli. Tam sme sa dostali na bicykloch – teda všade sme sa prepravovali takýmto spôsobom, pretože v Komárne iného dopravného prostriedku nebolo. Plus „prieskumy“ vo Werckeku od Bratislavskej brány. Mali sme šťastné detstvo, rodičia nás chránili pred „výdobytkami“ socializmu, počúvali Slobodnú Európu, ale oni sami žili pritom v strachu, najmä po vykonštruovanom procese so Slánskym. Zaujímavé, nám nebolo potrebné prikazovať, čo môžeme na verej-

nosti povedať, a čo nie. Akosi sme vycítili, že to, čo sa doma deje, je tabu.

Spomínaš si na nezabudnuteľný zážitok z detstva, ktorý sa spája s komárňanskou židovskou obcou alebo s Menházom?

Áno, je to veľmi pekný zážitok. V roku 1954 alebo 1955 organizovali prvú povojnovú purimovú oslavu v Menháze. Teta Zuzka Glatzová bola veľmi vzdelanou mamičkou, ona s komárňanskými židovskými deťmi nacvičila vystúpenie. Každé dieťa malo možnosť účinkovať a dodnes si to premietam ako nejaký film. Kulisu bola veľká modro-biela izraelská zástava – k tomu bolo treba v tých časoch veľkej odvahy. Spomínam si na fotografiu, ale nenašiel som ju; možno je u mojej sesternice Miri Hecht Weisz, ale videl som tú fotografiu aj v mikromúzeu v Menháze.

Tvoja mamička Zuzana Gesztesová Bočeková, ktorú každý volal teta Zuzka, by sa teraz dožila 100. narodenín. Čo by podľa teba povedala o kostýmoch, keby si v týchto dňoch pozrela jedno divadelné predstavenie?

Mamka by sa bola dožila 100 rokov 22. apríla. Bola veľmi nadanou návrhárkou kostýmov, viedla ženské krajkárstvo Slovenského národného divadla od roku 1949 po dobu päťdesiatich rokov. Súčasne začiatkom 50-tych rokov spolupracovala s Maďarským oblastným divadlom a s folklórnym súborom Mladé srdcia, ktorý pôsobil v rámci Csemadoku. Navrhla kostýmy pre viac ako desať filmov a nespočetné televízne inscenácie. Čo sa týka jej profesionálnej práce, na scénu dovoľila vykročiť len v dokonalom kostýme.

Oblubovala mladých progresívnych návrhárov a scénografov. Nemyslím si, že by bola nadmieru kritická, pretože pochopila, že kultúra sa nezadržateľne rozvíja. Dnes sa nosí zjednodušený historický kostým.

V jednej z prvých verzí dokumentárneho filmu Petra Scheinera o živote komárňanskej obce si účinkoval spolu so svojou mamkou. O nelákavej budúcnosti ste hovorili na komárňanskom kúpalisku. Mali ste pravdu, dodnes úplne zmizol „židovský kútik“ kúpaliska, odišli všet-

ci, ktorí radi oddychovali v tieni stromov neďaleko vchodu. Ako vidíš v roku 2020 budúcnosť malých komunít?

Aj Peter patrila do našej kamarátskej partie. Keď som v tom čase s rodinou navštívil Komárno a s mamkou sme tu strávil jeden letný týždeň, náhoda zariadila, aby sme sa s Petrom stretli. Vo filme som sa s mamkou aj trochu pochytili: mali sme odlišný názor na Spielbergov film Schindlerov zoznam.

Verím, že vy, dvaja bratia, budete ešte dlho vládnuť riadiť záležitosti komárňanskej kile. Nechcem vysloviť dokedy, ale nádej je stále živá. Blízkosť Budapešti, židovské a nežidovské stredné a vysoké školy odľakajú mládež z malých komunít. Nie je to len komárňanský problém. Je to charakteristické pre celé Slovensko, pretože Slovákov zas odľaká Bratislava.

Žijete v Košiciach. Aká je situácia u vás, v druhom najväčšom meste Slovenska?

Spomenul by som niekoľkými slovami svoju rodinu: z dvoch manželstiev sa mi narodili štyri deti. Najstarší syn Tomáš žije v Portugalsku s manželkou a mojimi dvomi vnučkami, dcéra Silvia žije v Košiciach s mojimi dvomi vnukmi, dcéra Alexandra pracuje v Bratislave a syn Dávid žije s nami v Košiciach.

V čase tohto rozhovoru sme uprostred pandémie, nie je ešte isté, či v júni budeme môcť usporiadať Deň martýrov, na ktorom sa pravidelne zúčastňuješ. Čo by si odkázal čitateľom Spravodajcu?

Predovšetkým ma veľmi zarmucuje, že spomienka pri príležitosti Dňa martýrov nebude môcť prebehnúť v zvyčajnej forme. Vždy to bývala dobrá príležitosť na stretnutie so starými priateľmi a na spomínanie. V súvislosti s pandemiou všetkým odkazujem, aby ste boli optimistickí, uvažujte pozitívne, dodržiavajte predpísané opatrenia. Som presvedčený, že sa dostaneme aj z týchto ťažkostí podobne, ako už z toľkých výziev a že nás to posilní. ◀

PA-PT

Komunitná mozaika

– fotografie z minulosti našej obce –

► Ledor Vador 2007 – „Piatkové popoludnie sa v záhrade Menházu začalo za slnečného počasia a veľký stan bol znakom toho, že stretnutie sa začalo. Mladí sa pomaly schádzali, záhrada sa zaľudňovala. Prichádzal šabat, ktorí sme privítali spolu s rabínom Totha Péter Yoelom a kantorom Gáborom Várnaim. Rozprúdili sa zaujímavé rozhovory, vzájomne sme sa zoznamovali. V sobotu ráno program pokračoval. Prostredníctvom Irmy Horváth sme sa zoznámili so svetom židovskej ženy. Neskôr nám rabín rozprával o význame šabatu a o veciach, ktoré sú z tohto pohľadu zaujímavé. Po obede nasledovala príjemná prechádzka do centra mesta a do zámku. Mali sme vynikajúcich sprievodcov, ktorí nám prezradili veľa o minulosti a súčasnosti tohto mesta.“

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
alebo
IBAN: SK525200000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Nástenka

krátke správy

Vydávanie Spravodajcu a ŽNO v Komárne podporili: Tamara Zuzková (Děčín), MUDr. Ivan Kolin (Košice) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Naša kancelária je z dôvodu pandémie naďalej zatvorená. Pracujeme z domu – okrem iného na vyúčtovaní dotácií, vyzbieraní členského a redigovaní Spravodajcu.

V apríli začala pravidelná a plánovaná údržba dvora Menházu a cintorína, v záujme toho, aby boli v náležitom stave pripravené na zmenu k lepšiemu a na odvolanie zákazu návštev.

Zuzana Gesztesová Bočeková, ktorú každý volal „Zsuzsi néni“, by sa teraz dožila 100. narodenín.

Online barches projekt

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, **založené** v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Pászternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Pászternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Pászternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), tlač: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel.:/fax: 00421/35/7725-355. **Regisračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. Periodikum je nepredajné.

Spoločné podujatia na internete

► Štyri semestre vzdelávacieho programu Židovskej náboženskej obce v Komárne pod názvom Machar si môžete pozrieť v slovenskom i maďarskom jazyku na našej webovej stránke: <https://kehreg.com/machar/>, (heslo: menhaz). Ďalšie programy na webovej stránke www.menhaz.sk a na www.facebook.com/menhaz.sk.

Kabalat Shabat na webe

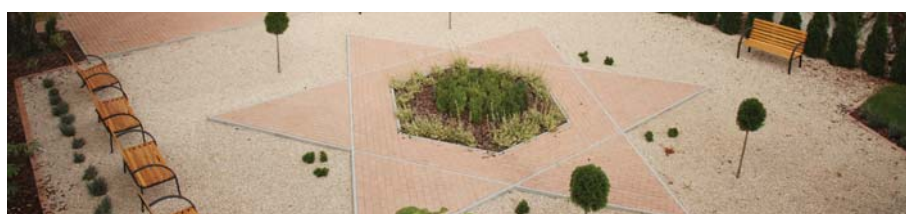
Príatok, 8. mája 2020 pripojili sme sa k online privítaniu soboty hlavným rabínom dr. Tamásom Verő. Na virtualnom podujatí zúčastnilo 5 rabínov, 10 predmodliacich a 32 židovských obcí z Maďarska, Slovenska a Srbska. ◀

Možnosti vzdelávania a spoločné podujatia na internete

Príspevky a materiály nájdete prostredníctvom facebookovej stránky Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike: www.facebook.com/zidianslovensku/. Ďalšie zaujímavé stránky: ŽNO Bratislava – www.facebook.com/The-Jewish-Community-of-Bratislava-ŽNO-Bratislava-110785210309177. Chabad Stredné Slovensko – www.facebook.com/JewishSlovakia. ◀

Oznámenie

V čase pandémie koronavírusu sú naše programy a podujatia prerušené. Akonáhle sa situácia zlepši, opäť rozbehneme našu činnosť. O všetkom budeme našich čitateľov informovať na stránkach našich novín. Želáme každému veľa zdravia! ◀

Myšlienky redaktora

Apríl mám rád nielen preto, lebo som sa v tomto mesiaci narodil, ale aj preto, lebo keď človek práve v tomto mesiaci navštívi Izrael, všetko zahaľujú modro-biele vlajky. K sviatku Jom HaAcmaut sa krajina odieva do sviatočného. Teraz, keď kvôli pandémie sedíme doma a nemáme možnosť lietať a cestovať, musíme sa uspokojiť s niekoľkými zábermi. Pred chvíľou som ich práve dostal niekoľko od Orny, autorky našej rubriky Kóšer kuchyňa. Očarujúce fotografie zobrazujú vyzdobený plot ich domu v Ashkelone. Ak tam nemôžeme byť osobne, aspoň na internete sledujeme izraelské udalosti.

ANDRÁS PASZTERNÁK

V deň Jom HaŠoah tak konám aj ja: prostredníctvom živého vysielania sledujem autá a ľudí v Jeruzaleme a v Tel Avive, zastavujúcich sa na zvuk sirén znejúcich pre obeť holokaustu. Uplynie niekoľko dní, od Múru nárekov streamujú štátnu spomienku pri príležitosti pamätného dňa Jom HaZikaron. Večer znejú sirény pre padlých vojakov, na druhý deň pre obeť terorizmu. Sotva uplynie dvadsaťštyri hodín a spomínanie vystrieda radosť a veselie Dňa nezávislosti. Sledujúc vysielanie izraelskej televízie vidíme, že karanténa nebráni obyvateľom v tom, aby z balkónov, vzdialení jeden od druhého, a predsa spoločne, zdravili 72-ročnú krajinu.

Čo iné jej môžeme z diaľky zaželať: nech 73. výročie jej vzniku na budúci rok môžeme už osláviť tak ako zvyčajne – pouličnými zábavami s množstvom modro-bielej! ◀